

El sector econòmic de l'esport a Catalunya

Júlia Bosch¹, Jaume García^{1,2} i Carles Murillo¹

¹ Centre d'Estudis UPF Sports_Lab, Universitat Pompeu Fabra

² Departament d'Economia i Empresa, Universitat Pompeu Fabra

Abstract

En aquest estudi s'aborden aspectes relacionats amb la mesura del pes econòmic de l'esport, amb la pràctica esportiva, i amb la despesa en béns i serveis esportius a Catalunya, destacant prèviament què s'entén per sector de l'esport i per indústria de l'esport. La facturació de les empreses de la indústria de l'esport a Catalunya s'estima en 1.500 milions d'euros, i el pes del VAB esportiu sobre el total català és d'un 1,2%. D'altra banda, els catalans que practiquen esport al menys un cop a la setmana superen el 50% i la despesa anual en productes esportius supera els 840 milions d'euros.

Paraules clau: esport, pes econòmic, clúster, pràctica esportiva, *eSports*

1. Introducció

L'esport té una important vessant social per la participació de la ciutadania en les activitats esportives, tant d'una manera activa com passiva. Aquesta participació facilita les relacions, canalitza la necessitat de confrontació, desperta la creativitat, millora el clima social, i afavoreix la integració social. És important reconèixer aquesta rellevància social de l'esport, ja que té, al seu torn una traducció econòmica en tant que les activitats del sector de l'esport generen producció de béns i serveis, distribueixen rendes i creen ocupació.

En aquest article es vol posar de relleu la importància creixent de l'esport com a sector econòmic, en base a la informació disponible. En el primer apartat es contextualitza, a partir de la seva definició, què s'entén per indústria de l'esport i la seva evolució recent, tant a nivell mundial com català, així com la seva interrelació amb la resta de sectors. En el segon apartat s'analitza el pes econòmic de l'esport a Catalunya i la comparativa amb d'altres territoris. Al mateix temps, i emfatitzant la seva relació amb altres sectors de l'economia, s'aporten estimacions de l'efecte d'arrossegament i de suport que l'esport té envers d'altres sectors de l'economia catalana. El tercer apartat tracta del "consumidor esportiu", analitzant tant la pràctica esportiva, com la despesa en béns i serveis esportius, passant per una activitat en alça com són els jocs electrònics vinculats a l'esport (*eSports*). Finalment, l'article es tanca amb unes breus conclusions.

2. La indústria de l'esport

2.1. Esport: sector econòmic i indústria

L'esport genera un conjunt d'activitats econòmiques molt divers, tant pel que té a veure amb els productes i serveis oferts com per les característiques, perfils i expectatives dels demandants. En aquest sentit, la definició àmplia d'esport com a sector econòmic, segons s'esmentava a la declaració de Vilnius (2007) aplega totes les activitats que requereixen l'esport com a input, és a dir, tots els béns i serveis relacionats amb l'activitat esportiva però

que no són estrictament necessaris per a la pràctica esportiva (productes connexes), més la definició en sentit estricte, que recull tant sols el conjunt de les activitats que són inputs per a l'esport, és a dir, tots els béns i serveis que són necessaris per a la pràctica de l'esport (productes característics). A la mateixa declaració de Vilnius es reconeix, també, una manera de definir l'esport emprant una aproximació estadística, és a dir, identificant el codi de la CCAE-2009 931 de les activitats esportives.

En aquest apartat fem servir el terme indústria a partir de la definició amplia. Entenem per esport o, més concretament per la indústria de l'esport, al conjunt de les operacions i activitats productives i de prestació de serveis que transformen materials en productes elaborats o semi-elaborats fent servir qualsevol tipus de recurs, no tant sols l'energia com resulta habitual a la indústria manufacturera, que posen a l'abast dels que fan activitat física i practiquen esport, així com per a tots aquelles altres persones que gaudeixen i participen dels espectacles esportius en el sentit més ampli del terme.

De fet, la Carta Europea de l'Esport de maig de 1992 assenyala, en el seu article 2, què és el que cal entendre per esport: "esport és tot tipus d'activitat física que, mitjançant la participació, organitzada o no, té per finalitat l'expressió o millora de la condició física i psíquica, el desenvolupament de les relacions socials o l'assoliment de resultats esportius en qualsevol tipus de competició".

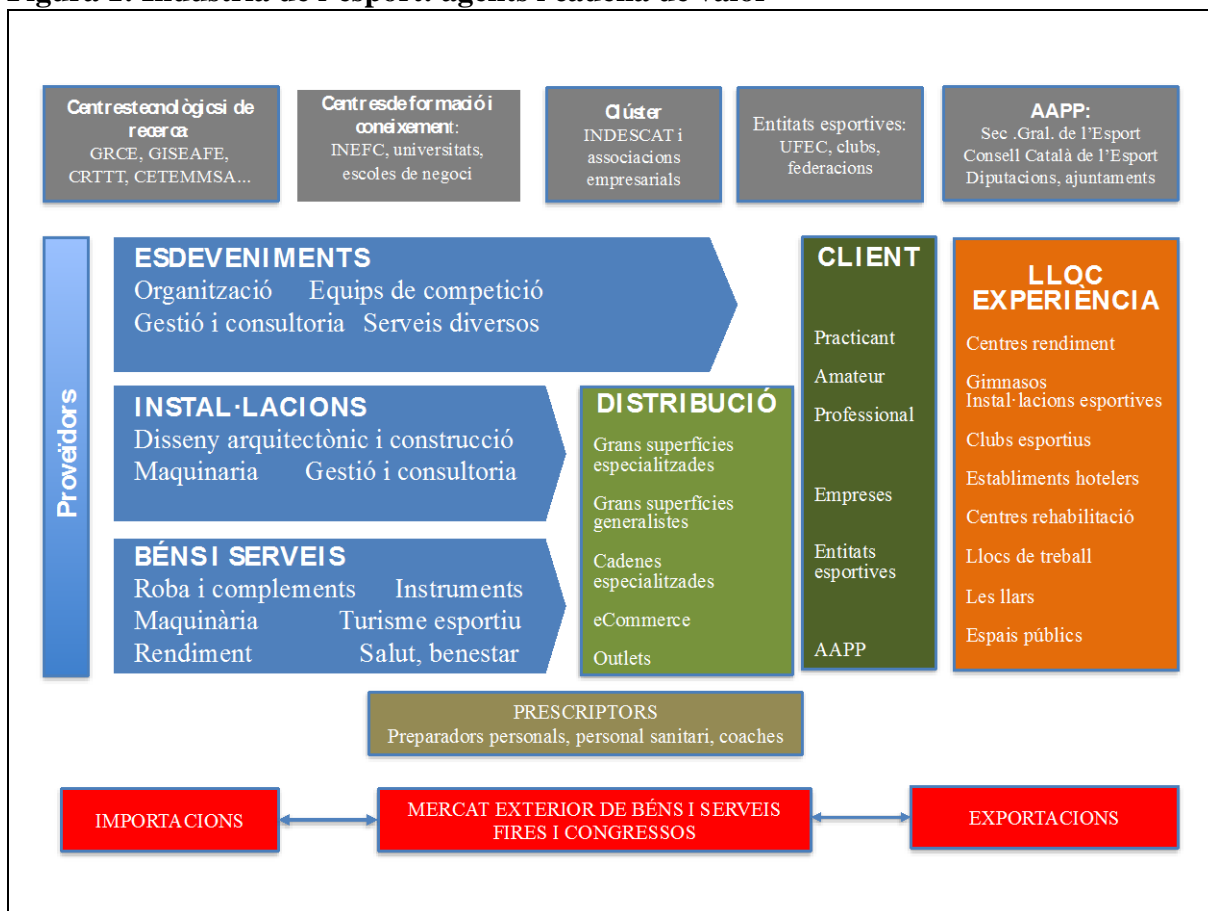
Ni en el Tractat de Roma (1957) de constitució de la Comunitat Econòmica Europea, ni l'Acta Única Europea (1987) ni tampoc al Tractat de Maastricht (1992) l'esport mereix una consideració rellevant. No es fins el Tractat d'Amsterdam (1997) i, poc després, a la Declaració de Niça de l'any 2000, que el Consell d'Europa no es pronuncia clarament en favor del reconeixement de la funció social (identitat i inclusió), cultural i educativa de l'esport. En aquest mateix sentit, l'annex a la declaració es refereix al mon federatiu i de totes les altres entitats esportives en l'àmbit de l'esport no professional, la importància de les polítiques públiques i, en el context que ara ens ocupa, la dimensió econòmica de l'esport.

El Llibre Blanc de l'esport de la Unió Europea insisteix en la importància de la presència social de l'esport i, des del punt de vista de la seva dimensió econòmica, en destaca dos aspectes fonamentals: la necessitat de comptar amb més informació estadística a nivell agregat i la capacitat de dinamització del sector per la seva contribució al creixement i la creació d'ocupació.

Les empreses i entitats esportives tenen finalitats diverses, des de la fabricació i distribució de material, maquinari, equipament esportiu i nutrició, passant per la prestació de serveis personals, la consultoria, participació i organització d'esdeveniments, entre altres (Figura 1). La seva naturalesa jurídica també és prou diversa ja que dins del conglomerat del que anomenem indústria de l'esport apareixen societats anònimes, societats anònimes esportives, clubs de socis, associacions, federacions, lligues professionals, empreses d'apostes esportives i, fins i tot, els agents que operen en els *eSports*. També caldria tenir en compte en aquesta relació als patrocinadors dels esportistes, competicions, lligues i esdeveniments esportius, sigui que ho facin com a proveïdors de material i productes esportius o bé, senzillament, com empreses que cerquen en l'esport una finestra immillorable per comunicar les seves marques. El sector públic intervé també en el sector de manera rellevant, ja sigui en el disseny de les polítiques de l'esport, com en la regulació del sector des del punt de vista dels ensenyaments i titulacions. com amb aportacions per a la construcció, manteniment i gestió d'instal·lacions i equipaments esportius, així com també en la organització i gestió d'esdeveniments.

Des del punt de vista de la demanda, el consumidor de productes i serveis esportius ho fa en tant que practica, esporàdica o habitualment, esport i/o consumeix espectacles esportius i tota la informació que se'n deriva, sigui assistint en directe a qualsevol esdeveniment esportiu, o bé seguint-ho pels mitjans de comunicació i intervenint a través de les xarxes socials, apostant o llegint la premsa escrita o digital.

Figura 1: Indústria de l'esport: agents i cadena de valor

Font: www.indecat.org.

La presència de l'esport i de la seva indústria és creixent tant per l'interès que desperta en els agents econòmics, com per la seva dimensió econòmica i abast territorial. Als mercats més madurs (Europa i Amèrica del Nord) s'afegeixen ara la pràctica totalitat de les economies emergents i, molt especialment, dels països asiàtics, fet que es tradueix en un augment sostingut del volum de facturació de les entitats i empreses esportives i, en definitiva, en la despesa per persona en articles i serveis relacionats amb el fet esportiu. Segons un informe de Kearney (2014), la indústria de l'esport genera, amb dades del 2009, 450 bilions d'euros, un 48% de la qual correspon a la facturació de les empreses fabricants de material i instrumental per facilitar la pràctica esportiva, tant dels esportistes d'alt nivell com dels que ho fan de manera amateur, el 23% és el valor de les infraestructures, el 17% la facturació de clubs i associacions, i la resta (12%) és la part que generen els esdeveniments esportius.

La taxa de creixement de la indústria es mostra més dinàmica que el conjunt de l'economia mundial. Els esdeveniments esportius, segons la mateixa font, suposen un total de fins a 80 bilions de dòlars l'any 2014; amb una previsió de 91 bilions de dòlars per a l'any 2017, amb taxes de creixement sostingut del 6% en els darrers 10 anys.

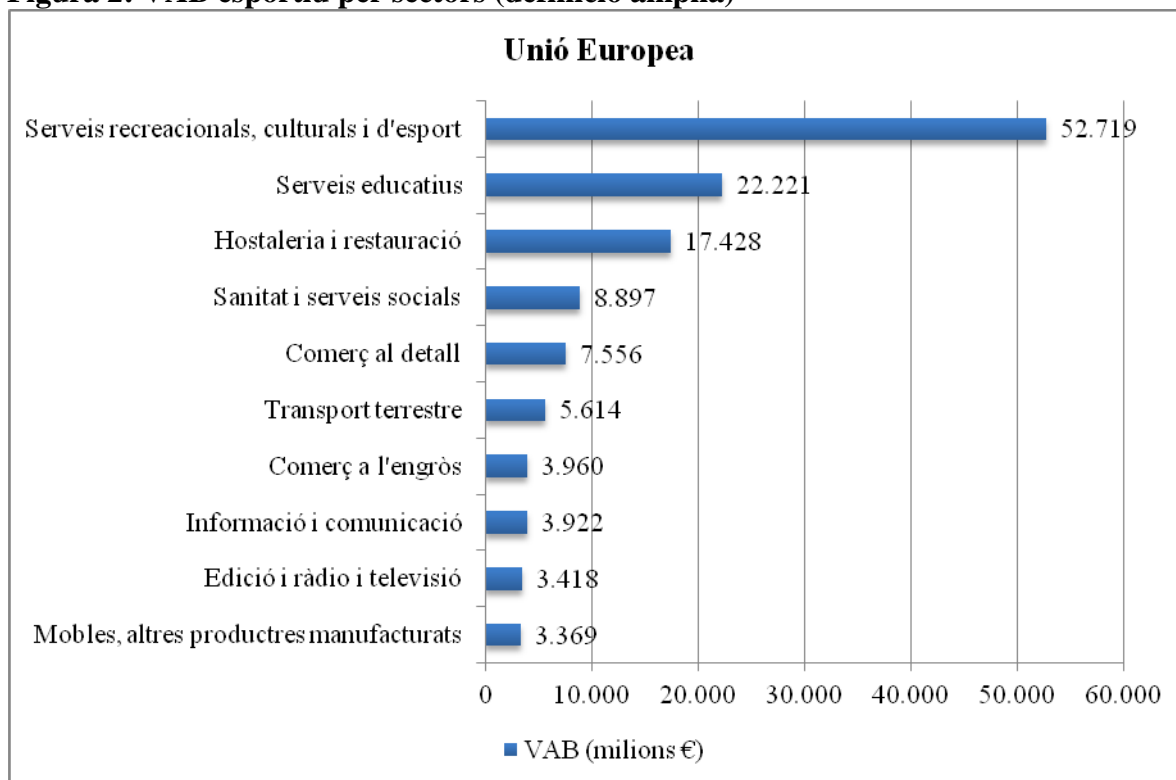
Aquest creixement és el resultat de tres elements. En primer lloc, el creixent interès que genera l'esport en tota la geografia mundial. Els esdeveniments esportius i l'extensió de la pràctica esportiva a qualsevol persona, independentment de la seva edat, gènere i condició física o psíquica, fan que l'esport estigui cada vegada més present a la vida de la majoria de la població. Per una altra part, la pràctica de l'esport, i també la forma de gaudir d'un espectacle esportiu, han impulsat un canvi en l'oferta de productes i serveis. En les dues darreres dècades, s'ha viscut un canvi important en aquest sentit amb la incorporació de nous productes i serveis esportius per satisfer els canvis en les necessitats, tant dels esportistes com dels espectadors que assisteixen —o segueixen pels diferents mitjans de comunicació— els esdeveniments esportius. Els materials i els processos de fabricació han canviat i, sovint, es pot veure com el cautxú és substituït per materials sintètics, i els polímers han anat substituint a la fusta, el cordill i altres materials tradicionals que tingué en *Adidas* un dels primers exemples de millora tecnològica en la fabricació de material esportiu. Adi Dassler, el fundador d'*Adidas*, va incorporar l'any 1954 la sola de niló i els tacs de rosca a les botes dels futbolistes, de manera semblant al que va fer *Aqualab* amb *Speedo* en el món dels esports aquàtics.

L'experiència única i irreplicable que suposa pel practicant, l'espectador i el seguidor dels esdeveniments esportius, sigui en directe o per qualsevol dels mitjans audiovisuals, és un altre dels factors de canvi en el sector esportiu. Resulta cada cop més habitual que la pràctica esportiva i l'assoliment de reptes personals, en forma de marques, rendiment o vivències, sigui compartit pel protagonista amb els seus amics i coneguts a través de les xarxes socials. De la mateixa manera l'espectador d'una competició o espectacle esportiu viu cada cop més intensament l'esdeveniment. Les dades generades pels esportistes i els seus equips generen milers de variables que, amb un senzill dispositiu electrònic, es posen a l'abast de l'espectador de manera immediata; les imatges es comparteixen com també es gaudeix opinant i veient les opinions dels experts i dels seguidors a les xarxes. Aquesta realitat, i el desig de disposar de més informació i coneixement dels fenòmens relacionats amb l'esport, genera tota una interessant indústria, amb un fort component d'emprenedoria, amb forta presència tecnològica en forma d'aplicacions (*apps*) dedicades a facilitar la tasca dels entrenadors i tècnics, del practicant esportiu i de l'espectador.

Un tercer element d'impuls a la dinamització del sector és el que resulta de la participació d'empreses en l'esport per qualsevol de les fórmules del patrocini i de la comunicació del fet esportiu. Tant és així que la llista de les marques esportives més reconegudes i amb major valor econòmic, que publica anualment *Forbes*, aplega en el top 5 a *Nike*, *Adidas* i *Under Armour*, a més de ESPN (*Entertainment and Sports Programming Network*) i *Sky Sports*. Els fabricants i distribuïdors de roba, calçat i complements per a la pràctica esportiva i el lleure, juntament amb els mitjans de comunicació, han aprofitat millor que ningú la presència massiva de l'esport a la vida del practicant esportiu i del seguidor de les competicions esportives.

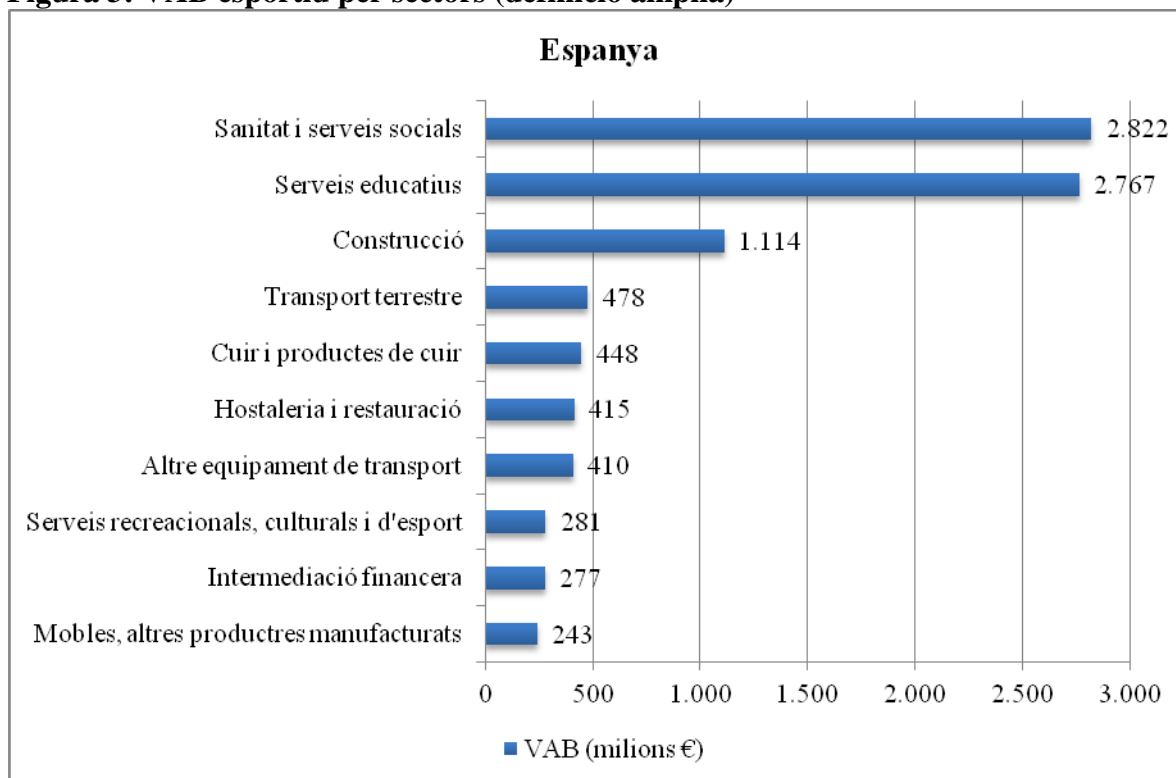
Finalment, cal destacar la distribució del conjunt del valor afegit de l'esport entre els diversos sectors que el componen. Per al global dels països de la Unió Europea (Figura 2), els serveis esportius, culturals i recreatius suposen el subsector més important, mentre que per al conjunt de l'estat espanyol (Figura 3) són els serveis relacionats amb la salut i el treball social els que aporten més al valor afegit total de la indústria esportiva. A continuació, en ordre decreixent d'importància econòmica en termes, insistim, de valor afegit, trobem el sector educatiu, el de la restauració i hostaleria, per al cas europeu, i el de la construcció per al cas espanyol.

Figura 2: VAB esportiu per sectors (definició àmplia)

Font: SpEA, 2012.

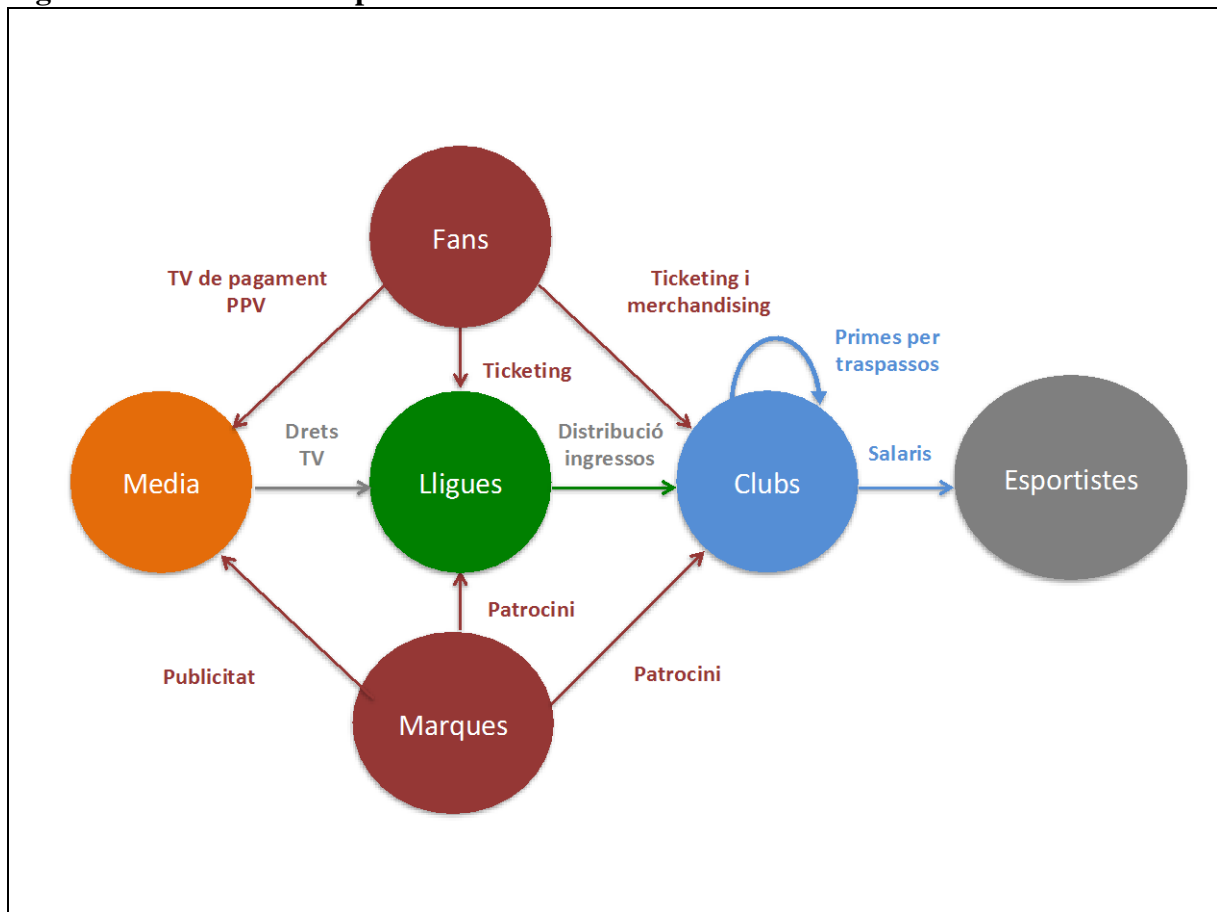
Figura 3: VAB esportiu per sectors (definició àmplia)

Font: SpEA, 2012.

Pel que fa a l'esport professional, presidit per les grans competicions, Catalunya hi participa de manera destacada, ja sigui amb la presència de clubs disputant les competicions nacionals i internacionals i, per altra banda, essent la seu d'associacions i lligues professionals com és el cas, per exemple, de l'associació espanyola de Basket (ACB), l'Eurolliga de Basket, la lliga d'handbol (ASOBAL), la federació espanyola de patinatge, entre altres. També acull moltes competicions nacionals i internacionals de destacades disciplines esportives, i les competicions de motor al més alt nivell al Circuit de Barcelona-Catalunya a Montmeló. La Figura 4 mostra la cadena de valor de les competicions professionals en la que, com agents principals, intervenen –a més de les entitats a les que ens acabem de referir- les empreses que troben en l'esport professional la finestra ideal per a exposar les seves marques, els esportistes i els seus agents i representants, els espectadors i els mitjans de comunicació.

Figura 4: L'ecosistema esportiu

Font: Adaptat de Kearney (2014).

1.2. El clúster de la indústria de l'esport a Catalunya.

L'any 2010, per iniciativa de la Secretaria General de l'Esport, es crea el Clúster de la Indústria de l'Esport de Catalunya (INDESCAT) amb la intenció de millorar la seva competitivitat amb la creació de productes i serveis innovadors. INDESCAT compta, avui en dia, amb més de 75 entitats associades: empreses fabricants de productes, entitats esportives (clubs i associacions esportives), organitzadors d'esdeveniments, propietàries i gestores d'instal·lacions i equipaments, centres de formació i recerca i, també, entitats locals amb una forta implicació amb el fenomen esportiu.

La facturació global de les entitats i empreses membres d'INDESCAT s'estima en gairebé 1.500 milions d'euros l'any 2015. INDESCAT, com els altres clústers de Catalunya, és una associació privada sense finalitat de lucre que té per objecte identificar i facilitar les oportunitats de negoci en el sector de l'esport, generant ocupació i reforçant el paper de la indústria de l'esport en l'economia catalana. En aquest sentit, INDESCAT agrupa la seva activitat en un conjunt d'eixos com ara, per exemple, la internacionalització, la innovació, la formació i l'impuls al coneixement i la modernització. INDESCAT està present en el panorama del sector esportiu mitjançant l'organització de tallers de debat i discussió, jornades temàtiques, col·laborant en l'ajut a les iniciatives emprenedores, participant en projectes europeus i en missions comercials, entre d'altres (Taula 1.1).

Taula 1.1: Eixos del Pla d'actuació d'INDESCAT

Eixos	Objectius	Instruments
Innovació	Identificar oportunitats i encetar projectes innovadors	Estudis de mercat i tendències Grups de treball Cerca de <i>partners</i> i accés a línies d'ajut
Emprenedoria	Contribuir a la creació de noves empreses i atraure capital i emprenedors	Assessorament i suport als emprenedors Connexió d'emprenedors amb la indústria Accés al finançament
Visibilitat	Posicionar l'esport com a sector estratègic a Catalunya i aquesta com a referent al món	Web, <i>newsletter</i> i <i>twitter</i> Aparicions en premsa Dinars INDESCAT Jornades Premis Empresa i Esport
Talent	Contribuir a millorar el talent i facilitar-ne l'accés a empreses i professionals	Programa IKL Participació en Màsters en Gestió de l'Esport Borsa de treball
Internacional	Promoure la internacionalització de la indústria	Actuacions conjuntes (fires i missions) Serveis individuals per a empreses Projectes internacionals
<i>Networking</i>	Propiciar relacions entre tots els integrants de la indústria per aconseguir generar oportunitats de negoci	Activitat INDESCAT Participació a fòrums sectorials (locals i internacionals)

Font: www.indescat.org

2. Pes econòmic de l'esport

Qualsevol mesura de la repercussió del sector de l'esport en una economia ha de partir, prèviament, de definir si el que es vol mesurar és el seu pes econòmic o bé el seu impacte. El pes econòmic es pot definir com el valor econòmic del volum d'activitats que, de manera directa i indirecta, estan lligades a les activitats esportives i a la pràctica de l'esport. L'impacte econòmic de l'esport és un concepte més ampli i té a veure amb els efectes d'expansió que aquest sector promou dins del teixit econòmic global (SGE, 2010a: 26-33). Per tant, és evident que per valorar l'impacte es necessita un model econòmic on el

comportament del sector i els seus lligams amb la resta de sectors estiguin adequadament representats. En la literatura, l'impacte econòmic s'utilitza generalment en el cas de la valoració d'esdeveniments esportius de certa rellevància i el model econòmic que es fa servir són les taules input-output.

D'altra banda, els estudis de pes econòmic de l'esport se centren en l'estimació dels principals agregats econòmics del sector (producció, valor afegit, consums intermedis, ocupació) des de la perspectiva de l'oferta, o de les despeses en esport de famílies i institucions des del vessant de la demanda. En tot cas, la manera òptima de valorar el pes d'un sector com l'esportiu és a través de l'elaboració d'un compte satèl·lit que permeti abordar l'estimació de les macromagnituds del sector, i que possibiliti l'encaix amb la informació dels comptes econòmics generals, esdevenint així part de l'estadística oficial. És clar que si es disposés d'un compte satèl·lit del sector de l'esport, aleshores el problema de mesura del sector de l'esport estaria resolt. En efecte, tant a nivell relatiu (participació del valor afegit (VAB) del sector), com a nivell absolut (producció efectiva), aquest compte satèl·lit incorporaria tota la informació comptable necessària. Existeixen exemples de comptes satèl·lit en d'altres sectors com la cultura, el turisme o la salut, però encara no s'ha fet pel sector de l'esport ni a Catalunya ni a la resta de l'estat espanyol, tot i que existeixen exemples per a diferents països europeus i per al conjunt de la Unió Europea (SpEA, 2012).

Tres factors donen suport a l'elecció del VAB com la magnitud econòmica de referència per determinar el pes del sector de l'esport en una economia. El primer és que el VAB és l'indicador que més s'utilitza en les comparacions de la dimensió econòmica de les diferents branques d'activitat d'una economia. El segon factor és que el VAB permet evitar duplicitats de comptabilització, ja que descompta els consums intermedis. Finalment, cal remarcar que la xifra del VAB d'un sector d'activitat és una bona mesura del seu resultat econòmic.

En definitiva, en termes relatius el pes d'un sector en el conjunt de l'economia es mesurarà per la seva participació en el VAB, ja que és aquest concepte de producció el que té sentit a nivell agregat. Ara bé, en termes absoluts, es perfectament possible i legítim mesurar la producció efectiva d'un sector com a indicador del seu volum global d'activitat. De fet, això és el que rutinàriament succeeix en la construcció dels comptes de resultats (pèrdues i guanys) de les empreses.

En condicions ideals de disponibilitat d'informació es pot valorar, per a un període determinat, la contribució del sector de l'esport al conjunt de l'economia. Amb un ordre incremental de mesura d'aquesta contribució es poden distingir:

- L'aportació neta del sector de l'esport mesurada pel valor afegit i el pes percentual que aquest representa en el VAB de l'economia catalana. Aquesta mesura relativa lliga l'activitat del sector a la producció neta que ha tingut lloc a Catalunya durant el període d'estudi.
- La producció efectiva del sector de l'esport, que resulta de sumar el VAB i els consums intermedis que indiquen, al seu torn, els lligams dels productors esportius amb ells mateixos i amb la resta de sectors com a proveïdors. Aquesta xifra és, des de la perspectiva de l'oferta, un indicador del consum total realitzat en béns i serveis proveïts pels productors.
- La despesa total (*turnover*) del sector de l'esport, que parteix del consum total i afegeix les inversions realitzades pels productors esportius, que s'entenen com l'adquisició de nous actius que contribueixen a mantenir i millorar l'estoc de capital

del sector de l'esport (infraestructures esportives). Aquesta xifra és un indicador, de nou des de la perspectiva de l'oferta, del volum total de recursos que mou el sector de l'esport.

En aquest article presentem els resultats per al 2013 d'avaluació del pes econòmic de l'esport a Catalunya (Bosch et al., 2015) i a la província de Barcelona (Bosch et al., 2017), fruit de dos estudis realitzats, respectivament, per al Consell Català de l'Esport de la Generalitat de Catalunya i per a la Gerència de Serveis d'Esports de la Diputació de Barcelona.

La metodologia utilitzada en aquests estudis es basa en l'estimació dels principals agregats econòmics del sector de l'esport: producció, consums intermedis, VAB, remuneració dels assalariats i excedent brut d'explotació. Per tant, la valoració econòmica del sector de l'esport es fa des de la perspectiva de l'oferta (producció), i el primer pas consisteix a identificar els productors de béns i serveis associats a l'esport, tant des de la vessant privada com des de la vessant pública.

Els productes poden ser béns i serveis propis o característics de l'esport o béns i serveis derivats o connexos. Els productes propis són els que estan vinculats directament a l'activitat esportiva d'un productor (fabricació de materials per a la pràctica esportiva, proveïment de serveis esportius, etc.). El productes connexos es manifesten com a conseqüència de l'existència d'una activitat esportiva, però no són intrínsecs a aquesta, sinó oferts per sectors econòmics no catalogats específicament com a esportius però que són complementaris a l'existència i a la pràctica de l'esport (mitjans de comunicació, apostes esportives, serveis de transport, allotjament i restauració, assegurances, etc.).

Un cop identificats els productors, s'han d'analitzar per a cadascun d'ells els comptes de resultats (estat d'ingressos i despeses), que ofereixen la informació econòmica per estimar els agregats econòmics del sector. Per a la valoració d'aquests agregats es poden utilitzar les definicions i conceptes de la comptabilitat nacional, que ofereix una representació quantificada de la realitat econòmica referida a àmbits territorials i temporals determinats.

En la classificació dels productors esportius la primera distinció que s'ha plantejat és la que correspon a sector privat i sector públic, la qual respon òbviamment a un criteri de personalitat jurídica, però té al mateix temps un contingut informatiu rellevant ja que els procediments comptables d'ambdós tipus de productors difereix lleugerament.

En el cas dels productors privats, es distingeix entre els que participen en el mercat per tal d'obtenir beneficis i les institucions privades sense finalitat de lucre (IPSFL). Entre els primers cal diferenciar entre:

- Les persones jurídiques o societats, que integren tots els productors l'activitat principal dels quals està lligada a la provisió de béns i serveis esportius, incloent els mitjans de comunicació. Les fonts d'informació utilitzades per a valorar aquests productors han estat les enquestes de l'INE: *Encuesta Industrial de Empresas*, *Encuesta Anual de Servicios* i *Encuesta Industrial de Productos*, l'explotació de les quals per a Catalunya, i per als codis CCAE-2009 relacionats amb l'esport, ens ha facilitat l'Idescat.
- Les persones físiques, que integren tots els productors de béns i serveis esportius que no constitueixen societats. La font d'informació més adequada és la corresponent a les

declaracions de l'IRPF, de les donades d'alta en els epígrafs de l'IAE relacionats amb l'esport, dades que ens ha proporcionat l'*Instituto de Estudios Fiscales*.

En relació al segon bloc, les IPSFL inclouen en el cas del sector de l'esport:

- Les federacions esportives, que són agrupacions privades que representen un col·lectiu particular de clubs vinculats a una determinada pràctica esportiva. Els comptes de pèrdues i guanys d'aquestes institucions ens els ha facilitat el Consell Català de l'Esport.
- Els consells esportius, que són agrupacions formades per associacions comarcals que es dediquen al foment, la promoció y l'organització de l'activitat esportiva en edat escolar. Com en el cas de les federacions, la informació d'aquestes institucions procedeix del Consell Català de l'Esport.
- Els clubs esportius pròpiament dits, incloent el FC Barcelona i les societats anònimes esportives. La informació per al 2013 s'ha estimant a partir del creixement nominal del VAB del sector d'activitats artístiques, recreatives i esportives aplicat als resultats de l'any 2007 de l'estudi elaborat per *Itik Consultoria Esport i Lleure* (SGE, 2010b).

Pel que fa als productors públics, existeix una varietat d'institucions que proveeixen béns i serveis esportius:

- Les institucions i organismes que pertanyen a la Generalitat de Catalunya a través de la Secretaria General de l'Esport, la informació dels quals ens l'ha proporcionat el Consell Català de l'Esport o les pròpies empreses.
  - Consell Català de l'Esport.
  - Centre d'Alt Rendiment.
  - Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC).
  - Altres institucions (Ports de la Generalitat, *Equacat*, Circuit de Barcelona-Catalunya, Circuit de Motocròs i estacions d'esquí gestionades per Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya).
- Les diputacions provincials, la informació de les quals s'ha extret de les dades de pressupostos liquidats de les entitats locals que publica el Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques.
- Els ajuntaments, la informació dels quals prové també del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques.
- Els mitjans de comunicació de titularitat pública, la informació dels quals prové de la liquidació dels seus pressupostos, ponderada pel pes de l'esport dins de la programació.
- Les institucions dedicades a l'educació esportiva no universitària i les universitats. La valoració de l'ensenyament no universitari i universitari, tant públic com privat, s'ha calculat a partir de les retribucions salarials brutes del professorat i de les cotitzacions a la Seguretat Social que realitza l'ocupador. D'altra banda, la valoració dels serveis esportius de les universitats s'ha obtingut a partir d'enquestes als responsables d'aquests serveis de totes les universitats catalanes.

El pes del VAB del sector esportiu sobre el VAB català va ser d'un 1,2% el 2013, mentre que en termes absoluts, el VAB del sector de l'esport a Catalunya va ser de més de 2.070 milions d'euros el mateix any. Cal assenyalar que el 85,8% del VAB esportiu corresponia als productors del sector privat, mentre que la resta era producció pública. D'altra banda, la

producció efectiva total del sector de l'esport català, la qual s'obté de sumar els consums intermedis al VAB, suposava gairebé 3.870 milions d'euros.

La Taula 2.1 mostra els agregats del sector de l'esport a Catalunya l'any 2013 per productor, sense tenir en compte en aquest cas la distinció entre sector públic i privat. Cal notar que en els mitjans de comunicació i en l'educació esportiva hi ha tant productors públics com privats. Com es pot comprovar, les institucions privades sense finalitat de lucre (IPSFL) són el principal productor esportiu, amb un pes del seu VAB sobre el total del 49,2%, seguides pel sector privat amb ànim de lucre amb el 35,5%, l'educació esportiva amb el 9,4% i el sector públic amb el 5,9%.

Taula 2.1: Agregats econòmics del sector de l'esport a Catalunya (2013)

	VAB		Consums intermedis		Valor de producció	
	Milers €	%	Milers €	%	Milers €	%
Sector privat	737.329	35,5	724.844	40,4	1.462.173	37,8
Societats	533.114	25,7	506.196	28,2	1.039.310	26,9
Persones físiques	20.015	1,0	-	-	20.015	0,5
Mitjans de comunicació	184.200	8,9	218.648	12,2	402.848	10,4
IPSFL	1.020.961	49,2	808.723	45,1	1.829.684	47,3
Federacions esportives	29.752	1,4	45.606	2,5	75.358	1,9
Consells esportius	7.193	0,3	5.135	0,3	12.328	0,3
Clubs esportius	984.017	47,4	757.981	42,2	1.741.998	45,0
Sector públic	121.395	5,9	253.700	14,1	375.095	9,7
Generalitat	30.507	1,5	70.626	3,9	101.133	2,6
<i>Consell Català Esport</i>	6.214	0,3	19.414	1,1	25.628	0,7
<i>Centre Alt Rendiment</i>	6.025	0,3	6.594	0,4	12.619	0,3
<i>Ports Generalitat</i>	3.097	0,1	3.498	0,2	6.595	0,2
<i>Equacat, SA</i>	1.123	0,1	516	0,0	1.639	0,0
<i>Circuit de Catalunya</i>	4.803	0,2	34.167	1,9	38.970	1,0
<i>Circuit de Motocròs</i>	41	0,0	51	0,0	92	0,0
<i>La Molina</i>	5.239	0,3	3.349	0,2	8.587	0,2
<i>Vall de Núria</i>	2.173	0,1	806	0,0	2.979	0,1
<i>Esport i Port Ainé</i>	1.793	0,1	2.231	0,1	4.024	0,1
Diputacions	2.925	0,1	8.663	0,5	11.588	0,3
Ajuntaments	87.963	4,2	174.411	9,7	262.374	6,8
Educació	194.619	9,4	7.864	0,4	202.483	5,2
No universitària	176.309	8,5	-	-	176.309	4,6
INEFC	7.832	0,4	2.541	0,1	10.373	0,3
Universitats	10.418	0,5	4.807	0,3	15.225	0,4
<i>Ensenyaments esport</i>	5.289	0,3	1.744	0,1	7.033	0,2
<i>Serveis d'esport</i>	5.129	0,2	3.063	0,2	8.192	0,2
TOTAL	2.074.244	100,0	1.794.615	100,0	3.868.859	100,0

Font: elaboració pròpia.

Entre els productors del sector privat són les societats les més rellevants, ja que suposen un 72,3% del total del VAB d'aquests productors. Pel que fa a les IPSFL, destaquen els clubs esportius, amb el 96,4% del VAB d'aquestes institucions i un 47,4% del total del VAB esportiu català. En el sector públic sobresurten els ajuntaments, amb un 72,4% del total del

VAB esportiu públic, mentre que en l'educació esportiva, el productor més destacat és l'ensenyament no universitari amb un 90,6% del total.

D'altra banda, el total d'ocupats en el sector de l'esport l'any 2013 a Catalunya va ser de 73.825 persones, xifra que representa un 2,5% del total de l'ocupació a Catalunya el mateix any (gairebé 3 milions de persones segons dades de l'EPA). Les IPSFL són les que concentren un nombre major d'ocupats, un 56,7% del total, seguides pel sector privat amb ànim de lucre que suposa gairebé el 30,8% de l'ocupació, l'educació esportiva, el 7,6%, i el sector públic, el 4,9%. Entre els productors del sector privat amb ànim de lucre són les societats les més rellevants, ja que representen un 70,5% de l'ocupació d'aquests productors. Pel que fa a les IPSFL, destaquen els clubs esportius amb un 53,7% del total de l'ocupació esportiva catalana. En el sector públic sobresurten els ajuntaments, amb un 85,1% dels ocupats en aquest sector, mentre que en l'educació esportiva el productor més destacat és l'ensenyament no universitari amb un 90,6% del total.

Si es disposés d'un compte satèl·lit del sector de l'esport català, aquestes xifres serien segurament una mica diferents (probablement més elevades) perquè, primer, es podrien incloure sectors connexes que no s'han pogut tenir en compte per manca d'informació (turisme esportiu, medicina esportiva, etc.), i segon, es podria valorar l'impacte econòmic de l'esport. Per tal d'aproximar aquest impacte, i fent servir la Taula Input Output de Catalunya (TIOC) del 2011 (Idescat, 2015), s'ha calculat l'impacte econòmic que té el sector de l'esport a Catalunya a través dels multiplicadors, així com la seva capacitat d'arrossegament i de suport d'altres activitats (Bosch i García, 2015).

En l'estudi es van identificar, a partir de la CCAE-2009, una sèrie de sectors on es podien trobar productes esportius, tant característics (fabricació de roba esportiva, gestió d'instal·lacions, etc.), com connexes (mitjans de comunicació i apostes esportives). A través de la seva correspondència amb els 82 sectors de la TIOC, s'ha elaborat la Taula 2.2, on es recullen els multiplicadors tipus I (directes + indirectes) y tipus II o totals (directes + indirectes + induïts) de producció, valor afegit i ocupació. Quant més elevat sigui el multiplicador, més gran és l'impacte que un determinat sector té sobre la resta de sectors. En aquests sentit, els multiplicadors del sector de l'esport català en conjunt són molt semblants als d'activitats esportives: 1,47 i 2,21 els de producció, 0,81 i 1,24 els del VAB, i 13,32 i 20,05 els d'ocupació.

A més, s'inclouen els coeficients de Dietzenbacher-van der Linden (1997) que mesuren, a través dels vincles entre els sectors de la TIOC, la capacitat d'arrossegament i de suport dels mateixos. En concret, aquests coeficients mesuren les caigudes en la producció total de l'economia com a conseqüència que un sector concret deixés d'atendre les seves necessitats de consums intermedis dins de l'economia catalana (vincles d'arrossegament o cap enrere), o que deixés de satisfer les necessitats de consums intermedis d'altres sectors (vincles de suport o cap endavant). Els corresponents als sector de l'esport en conjunt són -0,42 (arrossegament) y -0,22 (suport). És a dir, l'esport és un sector amb més vincles d'arrossegament que de suport.

També es realitza una estimació dels efectes directes, indirectes i induïts que els consums intermedis del sector esportiu català i el valor afegit que genera té en el conjunt de l'economia catalana, tant en el VAB com en l'ocupació. Un cop calculats els impactes de tipus I i tipus II, s'obté que el VAB associat al sector esportiu representa l'1,9% (tipus I) i el 3,3% (tipus II) del total. En el cas de l'ocupació, aquests percentatges són del 4% (tipus I) i del 5,2% (tipus II)

del total. Com es pot comprovar aquests pesos, que aproximarien els resultats d'un compte satèl·lit, són superiors als calculats directament.

Taula 2.2: Multiplicadors i coeficients de Dietzenbacher –Van Der Linden

	Multiplicadors						DvL	
	Producció		VAB		Ocupació*		Arrossegament	Suport
	I	II	I	II	I	II		
Productors característics								
Indústries tèxtils	1,66	2,20	0,58	0,89	11,86	16,83	-0,45	-0,21
Confecció	1,50	1,91	0,58	0,82	10,36	14,10	-0,47	-0,04
Cuio i calçat	1,62	2,12	0,56	0,85	10,15	14,73	-0,14	-0,03
Fab. productes metàl·lics	1,63	2,25	0,63	0,99	11,68	17,37	-1,10	-0,88
Fab. vehicles motor	1,42	1,74	0,35	0,54	5,44	8,45	-1,37	-0,36
Fab. altre material transport	1,47	2,00	0,47	0,77	9,78	14,58	-0,09	-0,02
Ind.manufactureres diverses	1,54	2,12	0,66	1,00	12,77	18,05	-0,37	-0,07
Comerç al major	1,55	2,13	0,77	1,11	11,12	16,41	-3,83	-2,98
Comerç al detall	1,41	2,05	0,86	1,23	19,92	25,78	-1,48	-0,55
Hotels	1,48	2,10	0,81	1,17	14,22	19,95	-0,36	-0,74
Serveis lloguer	1,59	2,01	0,78	1,03	8,70	12,55	-0,35	-1,02
Educació no superior	1,17	2,34	0,95	1,63	17,82	28,57	-0,24	0,00
Educació superior	1,21	2,32	0,92	1,56	15,35	25,55	-0,07	-0,01
Altres act. educació	1,41	2,32	0,90	1,43	25,55	33,92	-0,14	-0,15
Activitats esportives	1,48	2,21	0,84	1,26	12,91	19,62	-0,30	-0,18
Productors conexas								
Arts gràfiques	1,62	2,26	0,66	1,03	13,14	18,96	-0,35	-0,75
Edició	1,66	2,25	0,65	0,99	9,53	14,93	-0,40	-0,15
Cine, vídeo	1,63	2,23	0,72	1,06	9,62	15,13	-0,13	-0,09
Radio i TV	1,74	2,46	0,78	1,19	9,69	16,24	-0,13	-0,14
Apostes esportives	1,48	1,86	0,82	1,05	7,02	10,57	-0,15	0,00

* Per milió d'euros.

Font: elaboració pròpia.

Pel que fa a les dades de la demarcació de Barcelona, el pes del VAB del sector de l'esport barceloní sobre el total se situava en un 1,3% l'any 2013, mentre que el pes dels ocupats sobre la població ocupada a la província de Barcelona va ser d'un 2,2%. El VAB del sector de l'esport a la província de Barcelona va ser de 1.612 milions d'euros el 2013, dels quals un 87% corresponia als productors del sector privat i el 13% restant als productors del sector públic. D'altra banda, la producció efectiva total del sector de l'esport barceloní suposava més de 2.950 milions d'euros. Com en el cas de Catalunya, les IPSFL són el principal productor esportiu, amb un pes del seu VAB sobre el total superior al 50%, seguides pel sector privat amb ànim de lucre amb un 34,2%, l'educació esportiva amb un 8,4%, i el sector públic amb un 5,0%. Si, per contra, els càlculs es fan amb els consums intermedis, s'observa com disminueix el pes de les institucions privades sense finalitat de lucre, fins al 45,5%, mentre

que augmenta el del sector públic, fins al 13,6%. Aquest fet és conseqüència d'una major importància de les transferències corrents en les administracions públiques que en les societats privades, magnituds que computen en el valor de la producció però no en el VAB. Si es té en compte que un dels objectius principals del sector públic en relació a l'esport és facilitar la pràctica esportiva en qualsevol de les seves vessants, les transferències es converteixen en el principal instrument de què disposen les administracions públiques per garantir el compliment d'aquest objectiu.

El total d'ocupats en el sector de l'esport a la província de Barcelona l'any 2013 va ser de 47.991 persones, amb un pes superior del sector privat que en el cas del VAB (88,1%). En aquest aspecte, cal destacar que la xifra no inclou la important tasca del voluntariat en l'esport, és a dir, de les persones que treballen un nombre d'hores a la setmana sense rebre remuneració i, per tant, no computen ni en el total d'ocupats ni en el càlcul del VAB. Dels gairebé 48.000 ocupats en el sector de l'esport barceloní l'any 2013, un 51% treballava a les institucions privades sense finalitat de lucre, un 35,4% al sector privat amb ànim de lucre, un 5,4% al sector públic, i el 8,1% restant a l'educació esportiva, en la qual la gran majoria corresponia al professorat no universitari.

Si es comparen les dades de la demarcació de Barcelona i les de Catalunya, es pot observar que la diferència en el pes de l'esport sobre el VAB a ambdós territoris és d'una dècima percentual, un 1,3% enfront d'un 1,2%. Aquesta diferència pot ser deguda a una major presència del sector privat en l'esport barceloní, en concret dels clubs esportius, motor principal d'aquest sector. D'altra banda, el pes del VAB del sector de l'esport de la demarcació de Barcelona sobre el conjunt català se situa en un 77,7% l'any 2013.

Per bé que la quantificació de l'aportació del sector de l'esport a l'economia de diferents territoris ha estat objecte d'interès, els exercicis s'han realitzat amb metodologies diferents, fet que dificulta la comparació de resultats. A més, molts dels estudis, tant a nivell internacional com per comunitats autònomes, són bastant antics atès que daten de la dècada dels 90 del segle passat o de principis d'aquest.

Més recentment, l'any 2012 es va presentar el treball d'SpEA, mencionat anteriorment, que impulsat per la Comissió Europea omple un buit en el camp dels estudis del sector de l'esport. Tot i que les dades utilitzades són del 2005, aquest treball, a banda de l'esforç de quantificar tots els països, garanteix que la metodologia que s'aplica és la mateixa per a tots ells. Aquesta metodologia utilitza una adaptació específica de la comptabilitat nacionals dels països membres, així com dades de comerç intracomunitari, per fer una taula input output multiregional del sector de l'esport, basada en les 27 taules input-output de l'esport de cada país. Aquest fet significa que els resultats són consistents amb les comptabilitats nacionals, d'una banda, i amb el comerç intracomunitari, de l'altra. Actualment, s'està treballant en una actualització d'aquest estudi amb xifres corresponents a l'any 2012.

L'estudi parteix de la definició de Vilnius d'esport, comentada anteriorment, sent l'estricta la que més s'apropa a la utilitzada en els estudis de pes econòmic de Catalunya i Barcelona, però sense els mitjans de comunicació i les apostes esportives. Així, sense aquests dos productors el VAB esportiu de Catalunya tindria un pes de l'1,06% del total, xifra lleugerament inferior a la mitjana de la UE, que és d'un 1,13%. D'altra banda, el pes de l'ocupació relacionada amb l'esport a Catalunya es va situar en un 2,10%, mentre que la mitjana europea va ser d'un 2,12%. Les xifres corresponents a la demarcació de Barcelona són d'un 1,14% del VAB i d'un 2,20% en el cas de l'ocupació, mentre que les corresponents al conjunt de l'estat

espanyol són d'un pes del l'esport del 0,90% en el VAB i d'un 1,33% en el cas de l'ocupació, ambdues xifres per sota de la mitjana de la UE i de les corresponents a Catalunya i a la província de Barcelona.

3. El “consumidor esportiu”

L'activitat que es genera en la indústria de l'esport depèn de la pràctica de l'esport i de l'activitat física en general, bé sigui pràctica activa o bé com a conseqüència de consumir productes o serveis generats per la pràctica esportiva de tercers: assistència en viu o a través de mitjans audiovisuals a espectacles esportius, seguiment informatiu dels mateixos o participació en apostes vinculades a aquests esdeveniments, per exemple. Això fa rellevant disposar de la informació relativa a la “pràctica” esportiva en aquestes dimensions com una aproximació a la importància del sector des d'una perspectiva, no només econòmica, sinó també social. En la mesura en que la pràctica esportiva representa un ús del temps que incideix sobre la qualitat de vida i el benestar dels individus, es transforma en un element a tenir en compte a l'hora de mesurar adequadament el progrés econòmic i social de les societats, tal i com queda recollit en l'informe de Stiglitz, Sen i Fitoussi (2009), que ha estat el referent en com s'ha d'afrontar adequadament la mesura del progrés de les societats.

En aquest sentit, i malgrat la seva rellevància, les estadístiques sobre la pràctica d'activitat física i esport no formen part del conjunt de les estadístiques oficials a nivell europeu, la qual cosa fa que la seva producció no estigui estandarditzada entre països, ni tampoc en el temps, en quant a definicions i metodologia, ni en molt casos siguin responsabilitat de les oficines d'estadística oficials o tinguin una periodicitat establerta. Conseqüentment, estan, si més no des d'un punt de vista formal, allunyades del que serien els principis del codi de bones pràctiques pel que fa a la producció estadística (Eurostat, 2011).

En el cas de Catalunya, la informació estadística més recent sobre la pràctica esportiva es pot trobar en la *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* (EHD-2015), elaborada conjuntament pel *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte* i el *Consejo Superior de Deportes*, i que és continuació d'iniciatives anteriors de característiques similars. Una primera evidència que se'n deriva de la informació d'aquesta enquesta (Taula 3.1) és que el 58,2% dels catalans majors de 15 anys van practicar algun esport l'any 2015, mentre el 50,6% ho van fer amb una periodicitat d'almenys un cop a la setmana. Xifres que comparen amb els percentatges del 53,5% i 46,2%, respectivament, per al cas d'Espanya. A nivell europeu les darreres xifres publicades per a l'any 2013 (European Commission, 2014) situen aquests percentatges a la Unió Europea en el 58% i 41%, respectivament, els quals s'haurien de comparar amb el 56% i 46% que s'assignen a Espanya en la mateixa font, lleugerament diferents a les de la EHD-2015.

Aquestes taxes de pràctica esportiva, com a mínim setmanal, es poden comparar amb les que corresponen a l'any 2010 a partir d'una font metodològicament similar (García i Llopis, 2011). En concret, aquestes taxes han augmentat 11,4 punts percentuals en el cas de Catalunya i 9,2 punts percentuals en el cas d'Espanya entre 2010 i 2015. Així mateix, és de destacar que si també comptabilitzem com a practicants d'esport o activitat física aquells que “caminen o passegen més o menys ràpid, al menys deu minuts seguits, amb el propòsit de mantenir o millorar la seva forma física”, aquestes percentatges associats a una periodicitat com a mínim setmanal passarien a ser del 83,5% en el cas de Catalunya i del 81,0% en el cas d'Espanya.

Una lectura més detallada de la informació de la Taula 3.1 posa de manifest una diferència significativa entre homes i dones en quant a la pràctica esportiva (com a mínim setmanal llevat que es digui el contrari), 53,5% i 47,9% respectivament a Catalunya. Aquesta diferència és menys acusada quant més intensa és la pràctica esportiva, atès que és de poc més de dos punts percentuals quan es fa referència a la pràctica diària, i augmenta fins a més d'onze punts percentuals si considerem qualsevol tipus de periodicitat. Pel que fa referència a la relació entre pràctica esportiva i edat, aquesta és marcadament negativa oscil·lant entre el 79,6% per al grup de 15 a 24 anys i el 23,9% per als més grans de 65 anys. Cal destacar que la proporció de practicants que ho fan de manera més intensa (diàriament) és més elevada entre els més joves (42,8%) i el més grans (34,6%) que entre els d'edats intermèdies (30,6%), mantenint-se inclús amb periodicitats com a mínim setmanals, probablement com a conseqüència de la major disponibilitat de temps i, en el cas dels joves, la millor condició física.

Taula 3.1: Taxa de pràctica esportiva (%)

	Últim any	Diàriament	Almenys un cop a la setmana	Almenys un cop al mes	Almenys un cop al trimestre
ESPANYA	53,5	19,5	46,2	51,0	52,3
CATALUNYA	58,2	19,0	50,6	56,0	57,1
Homes	64,1	20,1	53,4	61,5	63,0
Dones	52,7	18,0	47,9	50,7	51,6
15-24	85,1	36,4	79,6	83,8	84,3
25-44	69,6	20,5	60,5	67,6	68,9
45-64	57,4	17,8	47,3	53,5	55,6
65 i més	26,4	9,2	23,9	25,8	25,8

Font: *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* i elaboració pròpia.

Com s'ha esmentat anteriorment, la EHD-2015 no analitza les pràctiques esportives dels menors de 15 anys. A nivell de Catalunya recentment el Consell Català de l'Esport va realitzar un estudi sobre "Els hàbits esportius dels escolars de Catalunya 2016" on s'analitzen les pràctiques esportives organitzades i no organitzades fora de l'horari escolar dels alumnes que estan cursant primària o ESO. El 72,8% dels escolars realitzen aquest tipus d'activitats, percentatge que és del 68,1% entre les noies i del 78,0% entre els nois, patró similar a l'observat per als adults. Aquesta xifra (72,8%) representa un augment de 4,5 punts percentuals respecte dels resultats per a Catalunya corresponents a un estudi de característiques similars fet a nivell de tota Espanya (Consejo Superior de Deportes, 2011). En aquest sentit, cal esmentar que en l'estudi de García i Suárez (2017), fet amb les dades de l'estudi de 2011, s'estima un efecte significatiu del paper que la capacitat organitzativa de les associacions de pares juga en la major pràctica esportiva dels escolars, així com la rellevància de la definició d'un projecte de pràctica esportiva per part de l'escola. Així mateix, com s'indica en l'estudi del Consell Català de l'Esport, un 41,5% dels escolars catalans compliria amb els requeriments de l'Organització Mundial de la Salut, que recomanen un mínim de 60 minuts diaris d'activitat física per a les persones entre 5 i 17 anys.

La significació de la pràctica esportiva entre els escolars va més enllà del curt termini, quan observem que la major part dels practicants esportius a Catalunya (69,3%) van començar aquesta pràctica quan eren menors de 15 anys, tal i com queda reflectit a la Taula 3.2. En el cas de les dones la iniciació en la pràctica esportiva és més tardana, un 16,7% ho fa més tard

dels 25 anys per un 8,1% en el cas dels homes. Així mateix, la combinació de l'augment esmentat de la taxa de participació esportiva dels escolars entre 2011 i 2016, juntament amb la diferència de 19,1 punts percentuals entre la taxa dels que tenen 15 i 24 anys i els que tenen entre 25 i 44 anys (Taula 3.1), i el fet que només un 5,6% dels que pertanyen a aquest últim grup d'edat hagin iniciat la pràctica esportiva quan eren més grans de 25 anys (Taula 3.2), dóna a entendre la importància que té la pràctica en edats escolars de cara a consolidar els hàbits esportius al llarg de tota la vida. En aquest sentit, en el treball de García i Suárez (2017) es detecta una certa caiguda en les taxes de participació esportiva escolar després que hagin passat uns tres anys des de l'inici d'aquesta, la qual cosa porta a contemplar la necessitat de dissenyar actuacions per consolidar-la un cop passat el període inicial, atesa la seva incidència en els comportaments posteriors quan siguin adults.

Taula 3.2: Distribució dels que practiquen esport segons l'edat d'inici (%)

	0-14 anys	15-24 anys	25 anys i més
ESPANYA	68,2	19,1	12,7
CATALUNYA	69,3	18,6	12,1
Homes	73,5	18,4	8,1
Dones	64,5	18,8	16,7
15-24	88,7	11,3	
25-44	76,2	18,2	5,6
45-64	60,1	21,4	18,5
65 i més	36,5	23,4	40,1

Font: *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* i elaboració pròpia.

Evidentment, el disseny de polítiques per fomentar la pràctica esportiva passa per conèixer quines són les motivacions que porten als individus a practicar esport i quines hi ha darrera de no fer-ho o, si més no, fer-ho menys del que desitjarien. La EHD-2015 inclou dues preguntes vinculades a aquests dos aspectes motivacionals. A la Taula 3.3 es presenta la distribució dels practicants esportius segons el motiu, entre els dos principals, pel que fa esport. S'han destacat aquells cinc que suposen cadascun d'ells més del 10% de casos que, per aquest ordre, tant a Catalunya com a Espanya, són els següents: per mantenir o millorar la forma física, per diversió o entreteniment, per motius de salut, per relaxar-se, perquè li agrada l'esport. Els altres quatre motius (com a forma de relació social, perquè li agrada la competició, per superació per personal i per professió) no acumulen més del 7% de casos. Aquestes motivacions semblen centrar-se més en el que en l'estudi de l'any 2017, sobre el practicant esportiu, d'INDESCAT s'entén el segment dels que consideren l'esport com a un estil de vida i, en menor mesura, l'esport com a addicció.

D'altra banda, es pot observar que els patrons no són totalment coincidents entre homes i dones. Aspectes vinculats amb l'estat de forma, la salut i el fet de relaxar-se semblen ser més rellevants entre aquestes últimes. Així mateix, els patrons semblen ser força canviants segons l'edat. Els motius de diversió, el fet que agradi fer esport i l'esport com a forma de relaxació semblen perdre pes, sobretot en el cas del primer, a mesura que la gent es va fent més gran. Per contra, els motius vinculats amb la salut guanyen pes amb l'edat, mentre que mantenir o millorar l'estat de forma mostra una grau d'estabilitat força evident.

Taula 3.3: Distribució entre els practicants dels motius principals per fer esport (%)

	Forma	Diversió	Salut	Relaxament	Agradar	Altres
ESPANYA	29,9	23,0	14,8	13,7	11,9	6,6
CATALUNYA	28,8	22,3	17,3	12,6	12,0	7,0
Homes	26,0	26,5	15,8	10,0	14,6	7,1
Dones	32,0	17,4	19,0	15,6	9,1	6,9
15-24	27,6	31,3	4,2	10,3	15,7	10,9
25-44	29,8	24,0	17,0	11,2	11,6	6,4
45-64	29,4	17,9	22,4	15,4	10,6	4,3
65 i més	27,7	13,0	23,0	12,2	9,9	14,2

Font: *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* i elaboració pròpia.

D'altra banda, a la Taula 3.4 es presenta la distribució dels diferents motius darrera el fet de no practicar esport o no fer més esport, d'acord amb el llistat que figura a la corresponent pregunta feta a tots els enquestats en el marc de la EHD-2015. Clarament la manca de temps és el motiu més citat (47% a Catalunya), seguit en aquest ordre per la manca d'interès, motius de salut, motius econòmics, l'edat i amb menor pes la manca d'instal·lacions adequades properes i no disposar d'algú amb qui practicar. En aquest apartat, les diferències entre homes i dones no són particularment marcades, però sí segons l'edat. Òbviament, els motius de salut i l'edat guanyen pes amb quan més gran és l'individu, però en el cas de l'edat és fa més palès per al grup de majors de 65 anys. Així mateix, cal remarcar el fet que la manca de temps és poc rellevant per aquells en edat de jubilació i que aquest motiu és particularment més rellevant per als que tenen entre 25 i 44 anys, on les obligacions laborals s'acostumen a combinar amb la dedicació al fills probablement menors d'edat. Els altres motius semblen tenir un pes decreixent amb l'edat, excepte en el cas de la manca d'interès que també sembla ser més present entre els majors de 45 anys.

Taula 3.4: Motius principals per no fer esport o fer menys del desitjat (%)

	Temps	Interès	Salut	Edat	Econ.	Instal.	Acomp.
ESPANYA	43,8	20,0	11,9	9,9	5,7	5,1	3,5
CATALUNYA	47,0	16,4	12,3	8,8	9,2	3,1	3,1
	<i>31,6</i>	<i>22,5</i>	<i>19,9</i>	<i>13,9</i>	<i>6,6</i>	<i>2,8</i>	<i>2,8</i>
Homes	50,1	15,6	10,0	9,2	8,9	3,6	2,8
Dones	44,2	17,2	14,5	8,5	9,5	2,7	3,4
15-24	54,0	15,6	6,6	1,4	11,4	5,4	5,7
25-44	63,0	12,7	4,1	0,3	12,2	3,9	3,8
45-64	50,2	19,2	11,9	4,7	9,1	3,1	1,7
65 i més	12,2	18,6	29,5	33	3,5	0,6	2,5

Font: *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* i elaboració pròpia.

Nota: En cursiva els percentatges corresponents només al grup dels que no són practicants esportius.

Finalment, cal destacar que, si centrem la nostra atenció només en aquells que no practiquen esport (informació en cursiva a la Taula 3.4), la distribució entre les diferents motivacions

canvia de manera significativa. La manca de temps perd importància compensada en part per l'augment explicable de les motivacions vinculades a l'edat i a la salut. La manca de temps és un motiu més associat a no poder dedicar més temps a la pràctica esportiva del que actualment es dedica.

Com s'ha indicat anteriorment, l'activitat productiva vinculada al sector de l'esport també té a veure amb el que podríem qualificar de participació passiva, com seria el cas de l'assistència a espectacles esportius o l'interès per la informació generada pel món de l'esport. En aquest sentit, la EHD-2015 inclou unes preguntes relatives al nivell d'interès, en una escala de 0 (mínim) a 10 (màxim), sobre un conjunt d'activitats esportives: esport en general, pràctica esportiva, assistència a espectacles esportius, visió o audició d'espectacles esportius per mitjans no presencials, informació sobre esport per mitjans no presencials i jugar a videojocs vinculats a l'esport. A la Taula 3.5 es presenten per a cadascuna d'aquestes activitats les mitjanes del grau d'interès, així com la proporció d'aquells que han dut a terme la corresponent activitat passiva en relació a l'esport, d'acord amb la resposta a d'altres preguntes del qüestionari de la EHD-2015, amb excepció de l'esport en general i jugar a videojocs per a les que no hi ha preguntes específiques.

Taula 3.5: Interès (0-10) i pràctica (%) en diferents activitats esportives

	Gen.		Pràctica		Assistència		Visió i Aud.		Informació		Jocs
	Mitj.		Mitj.	%	Mitj.	%	Mitj.	%	Mitj.	%	Mitj.
ESPANYA	6,4		5,6	46,2	4,3	37,1	5,4	79,5	4,9	58,8	1,6
CATALUNYA	6,6		5,7	50,6	4,3	41,3	5,6	83,9	5,1	63,3	1,6
Homes	7,1		6,1	53,4	4,9	53,4	6,6	91,8	6,2	80,5	2,3
Dones	6,1		5,3	47,9	3,7	29,9	4,7	76,4	4,0	47,0	1,0
15-24	7,6		7,7	79,6	5,6	52,3	5,9	88,1	5,3	58,0	4,1
25-44	7,0		6,4	50,5	4,7	46,3	5,6	87,1	5,2	65,4	2,2
45-64	6,5		5,7	47,3	4,1	45,4	5,4	83,4	5,2	65,5	0,9
65 i més	5,5		3,5	23,9	3,1	21,1	5,4	77,1	4,7	59,3	0,4

Font: Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015 i elaboració pròpia.

No es troben diferències molt significatives entre les mitjanes del nivell de satisfacció a Catalunya i Espanya en relació a les activitats relatives a esport en general, pràctica, assistència i informació, malgrat que en aquells casos en què hi ha diferència, aquesta és marginalment favorable a Catalunya. Aquest fet marginal podria explicar, en part, que les taxes de participació en les activitats per a les que es disposa d'informació són en tots els casos una mica més de quatre punts percentuals més alts a Catalunya que a Espanya. D'altra banda, la visió i audició d'espectacles esportius és, amb diferència, l'activitat esportiva que té una taxa de pràctica més elevada (83,9% a Catalunya), mentre que la de l'assistència presencial és la més baixa (41,3%). El nivell d'interès segueix un patró similar al de les taxes de participació excepte en el cas de l'interès en la pràctica esportiva, que té una mitjana més alta. Probablement, sigui conseqüència del caràcter actiu d'aquest tipus de participació esportiva en comparació a la resta.

La comparativa entre homes i dones, tant en nivell d'interès com en taxa de participació, es tradueix en valors més alts d'ambdues magnituds per als primers. Cal destacar que aquestes

diferències són més acusades pel que fa a la visió i audició d'espectacles esportius i, sobretot, en el cas de la informació. Així mateix, la condició física fa que el nivell d'interès i la taxa de participació en aquelles activitats que comporten un major o menor cost físic, sigui decreixent amb l'edat. En el cas de l'assistència presencial aquest decreixement és més marcat en el grup de majors de 65 anys. Les activitats més passives també mostren un cert patró de decreixement amb l'edat encara que menys acusat, amb una excepció destacable com és la menor taxa de participació en activitats vinculades a la informació entre els més joves.

Tal i com s'ha esmentat anteriorment, una de les activitats esportives a les que es fa referència a la EHD-2015 és la de jugar a videojocs vinculats a l'esport. En un moment que els *eSports* (jocs electrònics) estan a l'alça i que els responsables de les grans competicions futbolístiques, com la *Liga de Fútbol Profesional* i alguns grans clubs com el FC Barcelona han decidit entrar en aquest món, sembla oportú analitzar aquesta dimensió de l'activitat esportiva, malgrat que el tipus de joc que domina aquest esport (o pseudo-esport per a alguns) no té temàtica esportiva. Així, segons el *II Estudio de audiencia de los eSports en España*, realitzat per *ESL* i *Movistar* l'any 2017, el joc més preferit per ser vist en canals de *eSports* és el *Counter Strike:GO* (62% dels enquestats), seguit per la *League of Legends* a força distància (39,2%), apareixent el *FIFA* en la setena posició.

Segons l'esmentat estudi de *ESL* i *Movistar*, l'edat mitjana d'aquells que veuen *eSports* és de 24 anys, gairebé el 80% tenen entre 15 i 29 anys, essent molt majoritària la presència masculina (97%), i on l'habitual és l'interès simultani en veure i també jugar a *eSports* (gairebé el 90% dels enquestats). D'altra banda, els requeriments tecnològics i d'equipament per jugar a aquest nou esport suposen una despesa en aquests béns superior a la mitjana de la població, sent creixent l'ús dels dispositius mòbils, malgrat que encara l'ordinador de taula és la plataforma més utilitzada.

De la informació que es presenta a la Taula 3.5, elaborada amb la informació de la EHD-2015, podria interpretar-se que l'interès per jugar a videojocs esportius és molt escàs atès que la mitjana d'interès és de 1,6, més alta entre els homes i, com seria d'esperar atesa la component tecnològica, decreixent amb l'edat. Si bé és cert que a Catalunya un 70% de població no mostra cap interès en jugar a videojocs esportius, aquests percentatges canvien amb l'edat, essent del 33,4% entre aquells amb edat entre 15 i 24 anys. La mitjana de l'interès en aquesta activitat per a aquells que el mateix és positiu és de 5,4 i està per sobre de 6 en el cas dels més joves, tot apuntant a una consolidació d'aquesta pràctica esportiva amb el pas dels anys. En aquest sentit, el treball de García i Murillo (2017) realitzat amb dades de la EHD-2015, assenyala que aquells que mostren interès en jugar a videojocs tenen un interès més alt que la resta en qualsevol de les altres activitats de participació esportives, al mateix temps que el percentatge d'interessats en jugar a videojocs entre aquells que mostren interès positiu en cadascuna de les activitats de participació esportiva és més alt que per al total de la població. Tot això apunta a una certa complementarietat entre aquesta relativament nova activitat esportiva (jugar a videojocs) i les més tradicionals. Això queda corroborat en el treball esmentat per l'efecte positiu que l'interès en qualsevol de les activitats de participació té en l'interès en jugar a videojocs, estimat a través d'un model economètric en el que es controla per l'efecte d'altres possibles factors de caràcter socio-demogràfic que puguin influir en aquesta variable.

Apart de les activitats esmentades que tenen un comú denominador que és el potencial benefici directe que té per a l'individu que practica aquesta activitat, l'esport, com a conseqüència de la seva dimensió social, ha donat peu a una altra activitat de la que el mateix

esport es beneficia, igual que també ho fa el practicant (voluntari), no des d'una perspectiva monetària sinó de satisfacció personal. Es tracta del voluntariat esportiu, molt rellevant en el desenvolupament de l'esport de base i no professional, i inclús en activitats més vinculades a l'esport professional, com és el cas dels Jocs Olímpics o dels campionats mundials, per la repercussió econòmica i social en el lloc on es duen a terme.

De la informació de la EHD-2015 relativa a la participació en activitats esportives a través del treball com a voluntari, i tal i com queda recollit a la Taula 3.6, a Catalunya un 10,9% de la població major de 15 anys participa en activitats de voluntariat en comparació amb el 7,4% que es dona en el cas d'Espanya. Aquesta participació és més elevada entre els homes i és decreixent amb l'edat, destacant que les diferències entre Catalunya i Espanya es donen sobretot entre el majors de 25 anys que no pas entre els més joves.

Taula 3.6: Taxa de voluntariat esportiu (%)

	ESPANYA	CATALUNYA
TOTAL	7,4	10,9
Homes	9,5	12,6
Dones	5,3	9,3
15-24	14,3	14,6
25-44	9,3	12,4
45-64	6,9	13,4
65 i més	1,1	2,8

Font: *Encuesta de Hábitos Deportivos en España 2015* i elaboració pròpia.

Possiblement, l'àmbit on la informació sobre la indústria de l'esport és més limitada, ateses les característiques de la mateixa, és el que fa referència a la despesa en productes i serveis, generats per la indústria del sector, per part dels consumidors. L'enquesta rellevant en l'àmbit de les despeses de les llars és la *Encuesta de Presupuestos Familiares* (EPF) que elabora el *Instituto Nacional de Estadística* anualment. Fins a la darrera enquesta disponible, la de l'any 2016, el detall de la informació de despeses en béns i serveis vinculades a la indústria de l'esport era menor que l'actual, malgrat que segueixen existint algunes mancances, en particular, pel que fa a la despesa en roba i calçat esportiu que està inclosa en categories més àmplies.

A la Taula 3.7 es presenta la informació per a Catalunya relativa als cinc grups de béns i serveis que es poden considerar com a esportius i que són assimilables a un sol grup de la classificació a cinc dígits de la COICOP (*Classification of Individual Consumption according to Purpose*): (07.1.3.0) Bicicletes; (09.3.2.1) Equips per a esport (tant a l'aire lliure com a cobert); (09.3.2.2) Equips per a acampada i lleure a l'aire lliure; (09.4.1.1) Serveis recreatius i esportius: assistència; i (09.4.1.2) Serveis recreatius i esportius: participació. Les variables a les que es fa referència són: la despesa total i la despesa per llar i per persona. Aquestes ràtios es presenten segons el càlcul amb el total de les llars o amb aquelles que tenen una despesa positiva ($Y > 0$).

Taula 3.7: Despesa anual en béns i productes esportius (2016)

	Desp. total (milions €)	Desp./llar (€)	Desp./llar (€ (Y>0))	Desp./pers. (€)	Desp./pers. (€ (Y>0))
Bicicletes	72,5	24,4	336,3	9,9	101,9
Equipament esportiu	112,7	38,0	124,2	15,4	39,6
Equipament acampada	11,5	3,9	44,0	1,6	2,0
Assistència	109,4	36,9	287,3	14,9	88,6
Participació	535,1	180,3	618,6	72,9	200,0
Apostes gestió privada	101,5				
Marge	19,6				
Apostes gestió pública	56,0				
Marge	15,4				

Font: *Encuesta de Presupuestos Familiares (2016)*, Cases et al. (2017) i elaboració pròpia.

La despesa total en aquests cinc grups de béns representa 841,2 milions d'euros, és a dir, el 0,93% de la despesa total de les llars catalanes, lleugerament superior, en termes relatius, al 0,91% que representa a Espanya. El grup de serveis recreatius i esportius (participació) és el que té un pes més important, representant el 63,6% d'aquesta despesa esportiva. Aquest grup inclou els lloguers per a l'ús d'instal·lacions esportives, pagaments federatius, quotes a clubs i associacions esportives, i alguns serveis que tenen condició més cultural que no esportiva. Aquesta despesa esportiva a nivell de cada llar suposa anualment 283,5 euros i per persona 113,7 euros. Ara bé, si calculem la despesa mitjana per a les llars que efectivament fan una despesa positiva, atès que en principi no són béns i serveis catalogables com de primera necessitat, alguns són força específics (acampada) o tenen diferent condició com a béns duradors, llavors la despesa mitjana per llar augmenta, en alguns casos significativament. Per exemple, la despesa mitjana en bicicletes passa de 24,4 euros a 326,3 euros, o la d'equipament d'acampada de 3,9 euros a 44 euros.

Una de les despeses en productes vinculats a l'esport que no es pot identificar en els grups a cinc dígits de la COICOP a l'EPF és la corresponent a les apostes esportives. A l'EPF aquestes despeses estan incloses en el grup (09.4.3.0) Jocs d'atzar. A la Taula 3.7 es reporten les xifres obtingudes de Cases et al. (2017), referides a les apostes esportives de gestió privada presencials i les apostes de gestió pública (*La Quiniela*, *Quinigol* i *la Quintuple Plus*) a Catalunya l'any 2016. La despesa total és de 156,5 milions d'euros, però el marge de joc o joc real (vendes menys premis) va ser de 35 milions d'euros. Cal destacar la creixent importància de les apostes de gestió privada en front de les de gestió pública, que han vist decreixer significativament el seu pes en els darrers anys. En les xifres anteriors no estan incloses les apostes esportives on-line, on les vendes en els web d'àmbit nacional van representar més de 5.100 milions d'euros i on el marge de joc va ser de 238,1 milions d'euros, representant un increment del 32,4% respecte a l'any 2015.

Finalment, una altra despesa que no es pot aïllar amb la informació de l'EPF és la corresponent a les despeses associades al turisme esportiu. Per contra, la informació de la *Encuesta de Turismo de Residentes* elaborada pel *Instituto Nacional de Estadística* ha permès al *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte* elaborar unes xifres de viatges i despeses fetes pels residents a Espanya en viatges per motius vinculats a l'esport que apareixen en el *Anuario Estadístico del Deporte*. Malauradament, aquestes xifres estan referides a tota Espanya, no havent-hi detall per comunitats autònomes. En qualsevol cas, aquesta informació

possibilita tenir una idea de la creixent importància d'aquest tipus d'activitat vinculada a la pràctica esportiva.

Així, l'any 2016 van haver-hi poc més de 4 milions de viatges d'aquesta mena (4,7% del total de viatges d'oci i vacances), xifra que representa un creixement del 8,2% respecte a l'any 2015. Aquests viatges van portar associada una despesa just per sobre dels 1.000 milions d'euros (un 4,7% de la despesa total en viatges d'oci i vacances), dada que representa un creixement del 18,1% respecte a l'any anterior. Més del 80% d'aquests viatges són de curta durada, representant el 5,9% del total de viatges d'oci i vacances d'aquest tipus i un 8,4% del total de la seva despesa associada.

D'altra banda, els viatges d'estrangers a Espanya per motius vinculats a l'esport van estar per sobre d'1,4 milions l'any 2016, representant un increment del 46,5% respecte a l'any anterior, amb una despesa associada de gairebé 1.400 milions d'euros amb un increment del 58,4% respecte a l'any 2015. Aquesta tendència creixent és fàcilment extrapolable a Catalunya, destinació estretament vinculada a la pràctica esportiva en les seves diferents dimensions. Cal tenir present, per posar en context aquestes xifres, que la despesa realitzada en viatges a Catalunya per part dels residents a Espanya representa el 9% del total de la despesa en viatges l'any 2016, tenint en compte que el 32% correspon a despeses fetes en viatges a l'estranger, amb un creixement del 10,1% respecte l'any 2015. Pel que fa als turistes internacionals, la despesa feta a Catalunya representa el 22,6% de la total feta a Espanya.

Vista l'anàlisi de la despesa en béns i serveis vinculats a l'esport, es fa necessària la disposició d'informació sobre la mateixa de manera més detallada, tot recollint la situació actual, així com les tendències futures d'acord amb l'estudi d'INDESCAT, esmentat anteriorment.

4. Conclusions

En aquest estudi s'aborden aspectes relacionats amb la mesura del pes econòmic de l'esport, amb la pràctica esportiva, i amb la despesa en béns i serveis esportius a Catalunya, destacant prèviament què s'entén per sector de l'esport i per indústria de l'esport. El gran creixement del sector de l'esport en els últims anys es deu a tres elements fonamentals: l'augment de l'interès que genera l'esport, tant pel que fa a la pràctica com pels esdeveniments esportius; el canvi en l'oferta de productes i serveis esportius que s'ha produït en les últimes dècades; i l'augment de la participació d'empreses en l'esport a través del patrocini.

A Catalunya, el pes econòmic de l'esport mesurat a partir del VAB es va estimar en un 1,2% l'any 2013, mentre que l'ocupació esportiva representava un 2,5% del total català, xifres que se situen per sobre de les del conjunt de l'Estat i en la mitjana europea. Cal tenir en compte, també, que les empreses agrupades en el clúster d'INDESCAT van facturar a prop dels 1.500 milions d'euros. A més, l'esport és un sector dinàmic en la seva vinculació amb la resta de sectors econòmics, amb més notorietat per als vincles d'arrossegament d'altres sectors com a demandant d'inputs. Aquesta informació, però, es podria mesurar més acuradament si es disposés d'un compte satèl·lit del sector de l'esport.

Un dels elements dinamitzadors de la competitivitat de les empreses i entitats esportives catalanes és el clúster de la indústria de l'esport a Catalunya (INDESCAT) que impulsa la presència exterior de les empreses fabricants de productes i proveïdores de serveis esportius,

de la mateixa forma que recolza i incentiva experiències de partenariat, especialment entre el sector públic i privat, a més de l'emprenedoria amb base tecnològica al sector.

D'altra banda, els catalans que practiquen esport al menys un cop a la setmana superen el 50% l'any 2015, amb un creixement de més d'11 punts percentuals en relació a cinc anys abans, xifres que també se situen per sobre de la mitjana de l'estat espanyol. Els motius per a la pràctica esportiva són canviants en funció de l'edat i el sexe, però mantenir l'estat de forma física és el més important en tots els casos, mentre que la manca de temps és el motiu més esmentat per no fer esport o fer-ne menys del desitjat.

Pel que fa a la despesa anual en béns i serveis esportius, tot i que la informació és limitada i pateix certes mancances, s'estima que va superar els 840 milions d'euros l'any 2016, un 64% dels quals correspon al grup de serveis recreatius i esportius (participació).

En els reptes estratègics del sector econòmic de l'esport, recollits en l'estudi d'Acció sobre la indústria de l'esport a Catalunya l'any 2015, hi juguen un paper rellevant aspectes i dimensions com la tecnologia, l'alimentació, els nous equipaments, els productes vinculats a la salut, l'oferta personalitzada i flexible de serveis, els nous formats d'esdeveniments i espectacles esportius amb implicació dels practicants i, sobretot, dels espectadors a través de la tecnologia, i el desenvolupament i la creixent importància del turisme esportiu. Per tal de poder afrontar amb garanties d'èxit aquests reptes de futur cal conèixer acuradament el sector, la qual cosa passa per millorar la informació referida al mateix, creant noves estadístiques i millorant les ja existents.

Referències bibliogràfiques

BOSCH, J. i GARCÍA, J. (2015) *Els efectes d'arrossegament i de suport de les branques d'activitat de l'economia catalana: una anàlisi a partir del Marc Input-Output de Catalunya 2011*. Sabadell: Col·lecció Conèixer la Indústria II, Fundació per la Indústria Sabadell 1559.

BOSCH, J.; GARCÍA, J. i MURILLO, C. (2015) *El pes econòmic de l'esport a Catalunya el 2013*. Barcelona: Consell Català de l'Esport, Generalitat de Catalunya.

BOSCH, J.; GARCÍA, J. i MURILLO, C. (2017) *Avaluació del pes econòmic de l'esport a la demarcació de Barcelona el 2013*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Gerència de Serveis d'Esports. Disponible a:

www1.diba.cat/llibreria/Publicacions_Servei_Totes.asp?llista_serv=ESP&Opener=Servei#.VQ_Y3tKG-ih

CASES, J.I.; GÓMEZ, J.A.; GUSANO, G. i LALANDA, C. (2017) *Anuario del juego en España. La actividad del juego, cifras y datos socio-económicos*. Madrid: Estudios sobre Juego Fundación Codere.

CONSEJO SUPERIOR DE DEPORTES (2011) *Estudio. Los hábitos deportivos de la población escolar en España*. Madrid: Consejo Superior de Deportes. Disponible a:

www.csd.gob.es/csd/estaticos/dep-escolar/encuesta-de-habitos-deportivos-poblacion-escolar-en-espana.pdf

DIETZENBACHER, E. i VAN DER LINDEN, J.A. (1997) "Sectorial and Spatial Linkages in the EC Production Structure", *Journal of Regional Science*, 37, 235-257.

EUROPEAN COMMISSION (2014) *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, European Commission.

EUROSTAT (2011) *European Statistics Code of Practice*, Eurostat. European Statistical System. Disponible a:

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manual-and-guidelines/-/KS-32-11-955>

GARCÍA, M. i LLOPIS; R. (2011) *Ideal democrático y bienestar personal. Encuesta sobre los hábitos deportivos en España 2010*. Madrid: Consejo Superior de Deportes y Centro de Investigaciones Sociológicas.

GARCÍA, J. i MURILLO, C. (2017) *e-Sports: perfil de los participantes (¿o deportistas?)*. Treball presentat en el VIII Congreso Iberoamericano de Economía del Deporte, Ciutat Real, juny 2017.

GARCÍA, J. i SUÁREZ, M.J. (2017) *After school organized and unorganized physical activity among Spanish children: The role of school characteristics*. Treball presentat en el VIII Congreso Iberoamericano de Economía del Deporte, Ciutat Real, juny 2017.

IDESCAT (2015), *Taules Input-Output de Catalunya 2011*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Disponible a: www.idescat.cat/cat/economia/mioc/2011/metod.

INDESCAT (2017) *Estudi del practicant esportiu 2016*. Catalan Sports Cluster. Indescat.

KEARNEY, A.T. (2014). *Winning in the Business Sports*. Disponible a:

<https://www.atkearney.com/communications-media-technology/article/?a=winning-in-the-business-of-sports>

SECRETARIA GENERAL DE L'ESPORT (SGE) (2010a) *El pes econòmic de l'esport a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

SECRETARIA GENERAL DE L'ESPORT (SGE) (2010b) *Els clubs esportius a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

SPORTS ECON AUSTRIA, SpEA (2012) *Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU*. Brussel·les: Direcció General d'Educació i Cultura, Comissió Europea.

STIGLITZ, J.E.; SEN, A. i FITOUSSI, J.P. (2009) *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Paris. Disponible a: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123>